

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

17 stycznia 2024 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Maciej Kowalski (przewodniczący)

SSN Marcin Łochowski

SSN Jacek Grela (sprawozdawca)

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 17 stycznia 2024 r. w Warszawie skargi kasacyjnej L. spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w W.

od wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie

z 29 czerwca 2021 r., V Ca 2623/19,

w sprawie z powództwa L. spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w W.

przeciwko A. spółce z ograniczoną odpowiedzialnością w W., G. spółce z

ograniczoną odpowiedzialnością w W., C. spółce z ograniczoną odpowiedzialnością w W.

o uzgodnienie treści księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym,

uchyla zaskarżony wyrok, znosi postępowanie w zakresie rozprawy z 11 czerwca 2021 r. i przekazuje sprawę Sądowi Okręgowemu w Warszawie do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego.

[S.J.]

UZASADNIENIE

Wyrokiem z 16 lipca 2019 r. Sąd Rejonowy dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie oddalił powództwo główne, a w ramach żądania ewentualnego uzgodnił z rzeczywistym stanem prawnym treść dwóch ksiąg wieczystych przez nakazanie wykreślenia służebności gruntowych przechodu i przejazdu oraz oddalił powództwo dotyczące wykreślenia wpisu.

Wyrokiem z 29 czerwca 2021 r. Sąd Okręgowy w Warszawie zmienił zaskarżony wyrok w ten sposób, że oddalił powództwo ewentualne o uzgodnienie ksiąg wieczystych z rzeczywistym stanem prawnym oraz oddalił apelację powódki.

Powyższe orzeczenie zaskarżyła skargą kasacyjną powódka, zarzucając:

1. naruszenie przepisów postępowania, a mianowicie art. 323 k.p.c. w zw. z art. 15zszs¹ pkt. 1 ustawy z 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych (dalej: „ustawa COVID-19”) w brzmieniu obowiązującym w dacie przeprowadzenia rozprawy w formie zdalnej przed Sądem Okręgowym, tj. 11 czerwca 2021 r., przez wydanie zaskarżonego wyroku przez SSO W. Ś., przed którą nie odbyła się wskazana rozprawa, bezpośrednio poprzedzająca wydanie zaskarżonego wyroku, a to z tego względu, że brakowało jednoczesnego, bezpośredniego przekazu obrazu i dźwięku z urzędnika, z którego sędzia korzystała, a w rezultacie skład Sądu był sprzeczny z przepisami prawa, co prowadzi do nieważności postępowania stosownie do art. 379 pkt 4 k.p.c.;

2. naruszenie przepisów postępowania, a mianowicie dawnego art. 328 § 2 w zw. z art. 391 § 1, art. 378 § 1 i art. 382 k.p.c. przez zupełne zignorowanie w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku kluczowych argumentów podnoszonych przez powoda w odpowiedziach na apelacje pozwanych i podczas rozprawy;

3. naruszenie prawa materialnego, tj. art. 6 ust. 2 w zw. z art. 6 ust. 1 w zw. z art. 5 w zw. z art. 2 zd. 1 i 2 u.k.w.h. przez ich niewłaściwe zastosowanie polegające na przyjęciu, że pozwana A. chroniła rękojmia wiary publicznej ksiąg wieczystych

przy nabywaniu spornej służebności, ponieważ spółka ta pozostawała w dobrej wierze;

4. naruszenie prawa materialnego, tj. art. 6 ust. 2 w zw. z art. 6 ust. 1 i art. 5 u.k.w.h. przez ich nieprawidłową wykładnię, polegającą na uznaniu, że konieczny dla przyjęcia dobrej wiary standard staranności dla nabywców profesjonalnych nie różni się od standardu dla pozostałych nabywców;

5. naruszenie prawa materialnego, tj. art. 2 zd. 1 i 2 u.k.w.h. przez ich niewłaściwe zastosowanie polegające na przyjęciu, że A. nie wiedział, ani nie mógł z łatwością się dowiedzieć o tym, iż w czasie zawierania umowy będącej podstawą wpisu spornej służebności jednym ze współużytkowników wieczystych nieruchomości obciążonej była powódka.

We wnioskach skarżąca domagała się uchylenia zaskarżonego wyroku w całości i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego, ewentualnie, gdyby podstawa naruszenia przepisów postępowania okazała się nieuzasadniona, uchylenia zaskarżonego wyroku w całości i oddalenia apelacji pozwanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna okazała się uzasadniona.

Zgodnie z art. 15zszs¹ pkt 1 ustawy COVID-19 rozprawę lub posiedzenie jawne przeprowadza się przy użyciu urządzeń technicznych umożliwiających przeprowadzenie ich na odległość z jednoczesnym bezpośrednim przekazem obrazu i dźwięku, z tym że osoby w nich uczestniczące nie muszą przebywać w budynku sądu, chyba że przeprowadzenie rozprawy lub posiedzenia jawnego bez użycia powyższych urządzeń nie wywoła nadmiernego zagrożenia dla zdrowia osób w nim uczestniczących.

Powyższe uregulowanie ma szczególny charakter, zatem musi być wykładane ściśle. Jawność postępowania jest jednym z podstawowych elementów prawa do sądu i zaliczana jest do naczelných zasad postępowania cywilnego. Ma na celu zapewnienie bezstronności sędziego, prawidłowości przebiegu postępowania, dyscyplinowanie jego uczestników i zapobieganie podejrzeniom o działania

nierzetelne i naganne, spełnia też rolę społeczno-wychowawczą. Pozostaje w ścisłym związku z zasadą bezpośredniości i ustności. Zasada bezpośredniości ujmowana jest dwojako, a mianowicie jako dostęp do dowodów pierwotnych oraz jako postulat bezpośredniego zetknięcia się sądu z przeprowadzonymi dowodami. Bezwzględny ustawowy nakaz w tym zakresie wynika z art. 323 k.p.c., zgodnie z którym wyrok może być wydany jedynie przez sędziów, przed którymi odbyła się rozprawa poprzedzająca bezpośrednio wydanie wyroku. Natomiast w myśl art. 125 § 1 k.p.c. pisma procesowe obejmują wnioski i oświadczenia stron składane poza rozprawą. Przyjmuje się zatem, że rozprawa sądowa wyznacza granicę między zasadą ustności i zasadą pisemności postępowania.

Prowadzi to do wniosku, że art. 15zszs¹ pkt 1 ustawy COVID-19 pozwala podczas rozprawy na istotne odstępstwa od naczelných zasad postępowania, w tym jawności, bezpośredniości i, w pewnym sensie, ustności, ale jednak w ściśle określonych granicach. Podkreślenia wymaga, że Sąd Okręgowy rozpoznawał sprawę na rozprawie. Cytowany przepis stanowi przede wszystkim, że rozprawę lub posiedzenie jawne przeprowadza się przy użyciu urządzeń technicznych umożliwiających przeprowadzenie ich na odległość. Jest to zatem pierwszy i podstawowy warunek – możliwość (techniczna) zdalnego połączenia między sądem i uczestnikami postępowania. Drugi warunek, to jednoczesność bezpośredniego przekazu obrazu i dźwięku. Należy przyjąć, że umożliwienie zdalnego połączenia samo w sobie nie obejmuje jeszcze możliwości przekazywania obrazu i dźwięku. Formuła przepisu wymagająca „jednoczesnego bezpośredniego przekazu obrazu i dźwięku” świadczy o tym, że przekaz obrazu i dźwięku stanowi niezbędne minimum dla zachowania zasad jawności, ustności, a przede wszystkim bezpośredniości. Konieczne jest więc zapewnienie nie tylko przekazywania dźwięku, ale także obrazu. Co więcej, przekaz ten musi być „bezpośredni”, a więc bez opóźnień, aby umożliwić wszystkim uczestnikom posiedzenia podejmowanie czynności w sposób nieodbiegający nadmiernie od takich samych czynności podejmowanych w trakcie „zwykłej” rozprawy.

Tymczasem w niniejszej sprawie rozprawa przebiegała w ten sposób, że jeden z członków składu sądu nie był widoczny, ani słyszalny podczas całego posiedzenia. Wyświetlenie inicjałów sędziego, wskazujące na fakt zalogowania do

systemu informatycznego służącego do obsługi posiedzeń zdalnych, nie oznacza bezpośredniego przekazu obrazu i dźwięku. Nie pozwala w ogóle na stwierdzenie, czy sędzia był obecny w trakcie posiedzenia. W tym stanie rzeczy, skarżąca miała uzasadnione podstawy do twierdzenia, że skład sądu orzekającego był sprzeczny z przepisami prawa – gdyż nie sposób ustalić, czy w istocie rozprawa została przeprowadzona przez sąd w składzie trzyosobowym – co skutkuje nieważnością postępowania (art. 379 pkt 4 k.p.c.).

Skarżąca podniosła nadto, że wskazane posiedzenie bezpośrednio poprzedzało wydanie zaskarżonego wyroku. Wprawdzie w zarzucie nie został przywołany odpowiedni przepis naruszonego prawa, ale w tym wypadku znajdzie zastosowanie art. 398¹³ § 1 k.p.c., który stanowi m.in., że Sąd Najwyższy w granicach zaskarżenia bierze z urzędu pod rozwagę nieważność postępowania.

Otóż zgodnie z art. 15zszs¹ pkt 3 ustawy COVID-19, jeżeli ze względu na szczególne okoliczności prezes sądu tak zarządzi, członkowie składu, z wyjątkiem przewodniczącego i referenta sprawy, mogą brać udział w posiedzeniu za pomocą środków komunikacji elektronicznej, z wyjątkiem posiedzenia, na którym dochodzi do zamknięcia rozprawy. Oznacza to, że, co do zasady, nieobecny na sali rozpraw może być jedynie sędzia niebędący przewodniczącym składu lub referentem. Udział w posiedzeniu sędziego referenta za pomocą środków komunikacji elektronicznej oznacza wobec tego naruszenie art. 15zszs¹ pkt 3 ustawy COVID-19. Sędzia referent powinien być więc w trakcie posiedzenia 11 czerwca 2021 r. obecny na sali rozpraw.

Co więcej posiedzenie z 11 czerwca 2021 r. było tym, na którym zamknięto rozprawę. Zatem na sali rozpraw powinien zasiadać pełny skład sądu orzekającego. Tymczasem z uwagi na brak przekazu obrazu w ogóle nie można ustalić, gdzie podczas tego posiedzenia znajdował się sędzia sprawozdawca. Niewątpliwie, okoliczność ta daje kolejny asumpt do przyjęcia, że postępowanie było dotknięte nieważnością.

W związku z powyższym przeprowadzenie analizy i dokonanie oceny pozostałych zarzutów zawartych w skardze kasacyjnej stało się przedwczesne.

W tym stanie rzeczy orzeczono, jak w sentencji, na podstawie art. 398¹⁵ § 1 przy uwzględnieniu art. 386 § 2 i art. 108 § 2 w zw. z art. 391 § 1 i art. 398²¹ k.p.c.

[SOP]

(r.g.)